

A képviselőház hivatali vezetőinek jelentése a Tanácsköztársaság alatt történt országházi eseményekről (1919. augusztus 5.)

A képviselőház hivatalvezetői által 1919. augusztus 5-én írt jelentés¹ az első világháborút követő sorsfordító időszak talán legzavarosabb és legképlékenyebb politikai környezetében született. 1919. augusztus 1-jén megbukott a Magyarországi Tanácsköztársaság, megalakult Peidl Gyula² kormánya, mindeközben a magyar Vörös Hadsereg felbomlását követően augusztus 4-én és 5-én Budapestet megszállta a román hadsereg. A bizonytalan helyzetet jól szemlélteti, hogy a jelentést még Peidl Gyula miniszterelnökhöz intézték, de mire az irat megérkezett a miniszterelnökségre, már a Peidl-kormányt augusztus 6-án megbuktató Friedrich István³ volt az újonnan megalakult kormány elnöke.

A képviselőház hivatalvezetői tehát olyan politikai helyzetben fogalmazták meg jelentésüket, melyben a miniszterelnök előtt kifejtett igényeik teljesítésében nagy valószínűséggel semmiféle konkrét garanciára nem számíthattak. Mindezek ellenére – mivel a Peidl-kormány a diktatúra előtti jogrend visszaállítását és ezzel együtt a nemzetgyűlés mielőbbi összehívását hirdette⁴ – a dokumentumból mégis kiolvasható, hogy szerzői egyfajta konzolidációs időszak beálltában bizakodtak. Céljuk egyértelmű volt: az 1919. március 21-e előtti közjogi rendszer visszaállításának kormányzati célkitűzéseire alapozva igyekeztek

---

¹ Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) K148 Elnöki iratok, 1919. 13. tétel.

² Peidl Gyula (1873–1943) szociáldemokrata politikus. 1919. január 19-től március 21-ig a Berinkey-kormány munkaügyi és népjóléti minisztere. 1919. augusztus 1–6-ig az úgynevezett szakszervezeti kormány miniszterelnöke. 1922-től 1931-ig nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. Markó László (főszerk): *Új Magyar Életrajzi Lexikon*. Budapest, 2001. 229–230.

³ Friedrich István (1883–1951) 1918. november 1. – 1919. február 8. között hadügyi államtitkár. A Tanácsköztársaság alatt letartóztatták, de sikerült megszöknie. A Fehér Ház ellenforradalmi szervezet alapítója. 1919. augusztus 6-án lemondásra kényszerítette a Peidl-kormányt, majd 1919. augusztus 7. – november 24. között miniszterelnök lett, de politikai nyomásra végül lemondott. Ezt követően 1920. március 15-ig a Huszár-kormány hadügyminiszteri tárcáját vezette. 1922–1939-ig nemzetgyűlési, majd országgyűlési képviselő. *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, 808–809.

⁴ A Berinkey-kormány a nemzetgyűlési választásokat az 1919. évi 1.995. M.E. számú rendeletével négy nappal a proletárdiktatúra deklarálását megelőzően írta ki, 1919. április 13-ra. Magyarországi Rendeleték Tára 1919. 53. évf. (1919) 188. A Peidl-kormány első napjaiban a diktatúra előtti jogrend helyreállítását hirdette a korábban eltervezett nemzetgyűlési választások mielőbbi megtartása mellett foglalt állást. Lásd erre vonatkozóan többek között: *Weltner elvtárs nyilatkozata a bécsi tárgyalásokról*. Népszava, 47. évf. 1919. augusztus 3. 3.; *Az átmenet*. Népszava, 47.évf. 1919. augusztus 6. 1.

mielőbb elérni, hogy mind a diktatúra alatt felbomlott országházi hivatali rendszer, mind pedig a törvényhozás épületének – 1919-ben megszüntetett – eredeti funkciója visszaállításra kerüljön. Mindezek mellett javaslatot tettek az épületet ért anyagi károk miatt az országházi leltár revíziójára, az épület megfelelő rendőri védelmére, valamint a diktatúra alatt országházi lakásaikból kilakoltatott tisztviselők visszaköltöztetésére is.

Bár a közölt forrás elején a hivatalvezetők a diktatúra 133 napja alatt történt országházi események bemutatását ígérték, abból mégis kimaradt egy-két olyan lényeges momentum, melynek ismerete elengedhetetlen a dokumentum értelmezéséhez. Az alábbiakban ezért szükségesnek tartom az Országház forradalmak alatti történetének rövid áttekintését.⁵

Az 1918. októberi „őszirózsás” forradalmat követően a Magyar Népköztársaság kikiáltásának napján, 1918. november 16-án mondta ki a még 1910-ben megválasztott képviselőház önmaga feloszlását, s ugyanezen a napon a főrendiház is berekesztette üléseit. Mindez nemcsak a dualizmus utolsó magyar országgyűlésének végét, hanem az alig több mint tizenöt éve felépült Országház eredeti funkciójának átmeneti megszűnését is jelentette. A törvényhozás épülete ezt követően néhány hónap leforgása alatt számos új intézmény otthonává vált.

Az Országház életében az 1918 novembere után bekövető változások első komolyabb jele az volt, hogy a Károlyi-kormány belügyminisztere, Batthyány Tivadar⁶ – indokolatlannak tartva a feloszlott képviselőház háznagyi tisztségének⁷ további betöltését – 1918. november 25-én Angyal József⁸ képviselőházi háznagy bérét 1919. január végi hatállyal beszüntette.⁹ Batthyány Rudnyánszky József¹⁰ főrendiházi háznagy felmentéséről és illetményének beszüntetéséről azonban ekkor még nem intézkedett. Arra a miniszteri tárca élén őt

⁵ Az Országház 1918–1919-es történetének részletes feldolgozása még folyamatban van. E rövid áttekintés csak a jelzett időszak azon főbb eseményeit tartalmazza, melyek a közölt forrás megértéséhez szükségesek.

⁶ Batthyány Tivadar gróf (1859–1931) politikus, belügyminiszter. Első országgyűlési mandátumát 1892-ben nyerte el. 1917-ben és 1918-ban több miniszteri posztot is betöltött. Az „őszirózsás forradalom” idején a Nemzeti Tanács tagja, majd október 31-től december 12-ig a Károlyi-kormány belügyminisztere. A Tanácsköztársaság alatt a bécsi emigráció tagja. 1920-tól újjászervezte a Függetlenségi Pártot, de komolyabb politikai szerephez már nem jutott. *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, 524–25.

⁷ A kétkamarás magyar parlamentben mind a képviselőháznak, mind pedig a főrendi, illetve felsőháznak külön háznagya volt. A képviselőház, illetve a főrendiház saját tagjai közül választotta meg háznagyait, akik az országgyűlés elnökeinek irányítása alá tartoztak. A háznagyok feladatkörébe sorolták többek között az épület fenntartását, karbantartását, az ülések előkészítését, valamint a Ház zavartalan működésének és rendjének biztosítását. *A háznagyi hivatal ügyrendje*. In: Szolgálati szabályzat a képviselőház hivatalai részére, és az azzal kapcsolatos ügyrendek és utasítások. Budapest, 1909. 112–121.

⁸ Angyal József (1842–1929) országgyűlési képviselő, a képviselőház háznagya. 1898-tól 1918-ig országgyűlési képviselő volt. Tisza István bizalmi köréhez tartozott, így a második Tisza-kormány megalakulása után 1913-tól a képviselőház háznagyává választották. Tisztségét az 1920. évi Nemzetgyűlés összeüléseiig viselte. *Magyar Politikai Lexikon*. Budapest, 1929. 13.

⁹ *A képviselőház háznagyának jelentése a Ház vagyoni állapotáról*. In: Az 1920. évi február hó 16-ára összehívott nemzetgyűlés irományai. Budapest, 1920. 1. kötet. 40.

¹⁰ Rudnyánszky József báró (1855–1933) 1876-tól a főrendiház örökös tagja, 1907-től a főrendiház háznagya. 1878-tól 1907-ig a ház jegyzői tisztségét töltötte be. Ő szerkesztette a testület 1885. évi házszabályait is. Háznagyi tisztségét egészen az 1920. évi Nemzetgyűlés alakuló üléséig viselte. *Magyar Politikai Lexikon*, 366.; *Meghalt Rudnyánszky József báró a régi főrendiház utolsó háznagya*. Budapesti Hírlap, 53. évf. 1933. március 19. 15.

követő Nagy Vince¹¹ rendelkezése alapján került sor, aki 1919 januárjában végül mindkét háznagyot végérvényesen felmentette hivatalából. A felmentésekre a képviselőház házszabálya szolgáltatta a jogalapot. Az 1910. évi képviselőház érvényben lévő házszabálya szerint ugyanis az országgyűlés szünetelése alatt vagy feloszlását követően az Országház épülete és személyzete a belügyminiszter felügyelete alá tartozott. Angyal József ezért el is fogadta felmentését, báró Rudnyánszky azonban megpróbált ellenszegülni. Arra hivatkozott, hogy a főrendiház 1885-ben elfogadott házszabálya szerint kinevezése s ennek szellemében felmentése is kizárólag az országgyűléstől vagy annak törvényes jogutódától függ. Érvélete szerint a kormány felette ilyen jogkörrel nem rendelkezhetett. Ellenkezése azonban természetesen nem találhatott értő fülekre, így a politikai kényszer hatására belenyugodott helyzetébe.¹²

A belügyminiszteri felmentéseknek egyértelmű politikai üzenete is volt. Az addigi és az 1920 utáni parlamenti működés szerint ugyanis a ciklusok elején megválasztott háznagyok az új országgyűlés alakuló üléséig hivatalban maradtak. A felmentésekkel azonban a Károlyi-kormány világosan kinyilvánította, hogy az új politikai berendezkedésben még átmeneti időre sincs helye az 1918. októberi forradalom előtt hatalmon lévő politikai elit képviselőinek. Miután a Károlyi- és a Berinkey-kormányzatok egyértelművé tették azt is, hogy terveik között nem szerepel a kétkamarás országgyűlés rendszerének továbbvitele, Nagy Vince 1919. január 10-én – a háznagyi felmentésekkel egy időben a képviselőház elnöki hivatalának vezetőjévé kinevezett – Palmer Kálmánt¹³ bízta meg a főrendiház ideiglenes hivatali adminisztrációjával.¹⁴

1919 januárjától az Országház további sorsáról Hock János,¹⁵ a Nemzeti Tanács elnöke döntött. Annak ellenére ugyanis, hogy az érvényes jogszabályok szerint az Országház hivatali személyzete és helyiségeinek felügyelete a belügyminiszter alá tartozott, a Károlyi-kormány az általuk a képviselőházi elnök ideiglenes jogutódjának tekintett Magyar Nemzeti Tanács elnökére ruházta azt.¹⁶

¹¹ Nagy Vince (1884–1965) politikus, miniszter. Első képviselői mandátumát 1916-ban nyerte el. Bathyány Tivadar lemondása után, 1918. december 12-től a Károlyi-kormány, majd később a Berinkey-kormány belügyminisztere volt. A Tanácsköztársaság alatt a román hatóságok bebörtönözték. 1924-ben és 1926-ban is nemzetgyűlési mandátumot szerzett. 1945-ben tagja lett az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek, majd 1945-ben és 1947-ben is nemzetgyűlési képviselő volt. 1948-ban elhagyta az országot. *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, 997.

¹² Lásd Rudnyánszky József levelét Nagy Vince belügyminiszternek (1919. január 24.). *Az 1927. évi január hó 25-ére összehívott országgyűlés felsőházának irományai* (a továbbiakban: Felsőházi irományok) Budapest, 1927. 1. kötet, 17.

¹³ Palmer Kálmán *Pálmái* (1860–1933) 1890–1906-ig az országgyűlési gyorsiroda munkatársa, majd titkára volt. 1907-ben főrendiházi gyorsíró, majd 1913-ban főrendiházi, 1920-tól nemzetgyűlési, majd országgyűlési elnöki tanácsos, az Elnöki Hivatal vezetője lett. Hivatali működése mellett írói munkásságáról is ismertté vált. Számos költeménye, dalszövege és cikke jelent meg. Kenyeres Ágnes (főszerk.): *Magyar Életrajzi Lexikon*. 2. kötet, Budapest, 1982. 347.

¹⁴ Palmer Kálmán belügyminiszteri kinevezése MNL OL K148 Elnöki iratok, 1919 13. tétel.

¹⁵ Hock János (1859–1936) politikus, római katolikus pap. 1887-től országgyűlési képviselő. Hosszú politikai pályafutás után 1916-ban csatlakozott Károly Mihály politikai köréhez. 1918. október 31-től a Nemzeti Tanács elnöke. 1919. november 16-án a Népköztársaság kihirdetője. A Tanácsköztársaság alatt Csehszlovákiába emigrált, ahol bebörtönözték. Szabadulása után emigrációban élt, 1933-ban tért vissza Magyarországra. 1934-ben kormányzósértés vádjával egy évi börtönbüntetésre ítélték, melyből nyolc hónapot töltött le. Ezt követően visszavonult a közéleti szerepléstől. *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, 296.

¹⁶ Palmer Kálmán visszaemlékezése. MNL OL K2 744. csomó, B. IX. 2.

Hock János felügyeleti ideje alatt indult meg az épület eredeti funkciójának megváltoztatása. A kisebb népjóléti és szociális szervezetek mellett 1919 elején nyert elhelyezést a főrendiházi szárny teljes földszintjén, a központi épületszárny földszinti bizottsági termeiben, illetve a főemelet miniszteri szobáiban a Belügyminisztérium útlevélosztálya. Ugyanebben az időszakban a képviselőház egyes földszinti és félemeleti, valamint a két ház központi, földszinti helyiségeibe a Budapesti Központi Lakáshivatal költözött be.¹⁷ E területfoglalások akármennyire is ellenkeztek az épület eredeti – a törvényhozást szolgáló – funkciójával, az érintetlenül hagyott hivatali szervezet életében még nem jelentettek nagyfokú változást, az Országház méltóságát azonban rendkívüli módon sértették. A világháborút követő szociális krízishelyzetben az útlevélosztály és a lakáshivatal forgalma ugyanis olyan méreteket öltött, hogy az addig a szélesebb nyilvánosságtól gondosan elzárt épület napokon belül a főváros legforgalmasabb „irodaházává” vált. Ez a helyzet pedig egyre nagyobb károkat okozott az Országház művészi kiképzésű belső tereiben és ingóságaiiban.

Az épület funkciójában és hivatali szerveinek életében gyökeres változást eredményezett a szinte minden történeti és politikai hagyományt elvető Tanácsköztársaság időszaka. 1919. március 21-ét követően az Országház, melyet Steindl Imre az országgyűlések állandó helyszíne mellett az ezeréves magyar államiság szimbolikus templomának is tervezett, a magyar történeti alkotmányt alapjaiban elvető diktatúra intézményesített terrorjának és politikai aktusainak helyszínévé vált.

A Tanácsköztársaság időszaka alatt az Országházat a Magyar Tanácsköztársaság Háza névre keresztelték át. Az épület és annak személyzete feletti felügyeleti jogköröket eleinte a Belügyminisztérium örökébe lépett Belügyi Népbiztosság, majd 1919. július 4-től a Forradalmi Kormányzótanács elnöke gyakorolta.¹⁸ Ez alól egyedül az Országházban létrehozott Forradalmi Materialista Kutatóintézet és az annak alárendelt Országközi Könyvtár jelentett kivételt.¹⁹

A háznagy hivatal egyfajta alternatívájaként 1919 áprilisában a Belügyi Népbiztosság létrehozta a Magyar Tanácsköztársaság Háza Gondnoki Hivatalát, melynek vezetője egy volt cipézmester, Engländer Fülöp²⁰ lett. Engländer, aki április 15-e után nemcsak az épü-

¹⁷ *Kimutatás a főrendiházi háznagy kezelése alatt lakások és egyéb helyiségek igénybevételéről.* Felsőházi irományok, 48–51.

¹⁸ A kormányzótanács elnöke a Tanácsköztársaság népképviselői szervének összeülése után indokolatlannak tartotta a Belügyi Népbiztosság további országközi felügyeletét, ezért azt saját elnöki hivatalába, az országközi ügyeket intéző IV. ügyosztályába helyezte át. Imre Magda – Szűcs László (szerk. és bev.): *A Forradalmi Kormányzótanács jegyzőkönyvei, 1919.* Budapest, 1986. 462.; *A volt országközi alkalmazottak a kormányzótanács elnökének felügyelete alá tartoznak.* Népszava, 47. évf. 1919. július 6. 8.

¹⁹ A korábbi Képviselőházi Könyvtár neve a Károlyi-rendszer idején változott Országközi Könyvtárra. Az időszakban a Belügyminisztérium fennhatósága alatt működött tovább. A Tanácsköztársaság idején a Szabó Ervin Könyvtár felügyelete alá került, majd ezt követően az 1919 júniusában létrehozott Forradalmi Materialista Kutatóintézet szervezeti egysége lett. A kutatóintézet elsődleges célja Magyarország történetének materialista szellemű átértelmezése volt. Munkáját a diktatúra bukása miatt azonban érdemben nem kezdte meg. Bővebben lásd: Jónás Károly – Veregy Katalin: *Az Országgyűlési Könyvtár története 1870–1995.* Budapest, 1995. 64–66.

²⁰ Engländer Fülöp a Belügyi Népbiztóságon belüli kommunista kapcsolatai révén az Országközi zsarnoki gondnokává nőtte ki magát. Részletes életrajzi adatait nem sikerült felkutatni. Amilyen gyorsan az Országközi teljhatalmú intézőjévé emelkedett fel, olyannyira gyorsan tűnt el 1919 augusztusában. A Tanácsköztársaság bukása után Engländerrel szemben megindították a rendőrségi eljárást. A nyomozati jelentések szerint öngyilkosságot követett el. Az öngyilkosság ténye azonban nem bizonyított. A Népszava ugyanis 1925-ben, a Tanácsköztársaság alatt eltűnt országközi beren-

let, hanem a személyzet feletti intézkedések jogkörét is birtokolta, első intézkedései között – 24 órás határidőt hagyva a csomagolásra – 1919 április közepén kiköltöztette Rudnyánszky Józsefet, Bayer Bélát²¹, Palmer Kálmánt és Kiszely Gézá²² országközi lakásai-
 kból, majd azokba saját családját és más alkalmazottakat helyezte el. Az önkényes intéz-
 kedések hatására e vezetők elhagyták hivatalaikat, és nagyrészt csak a Peidl-kormány bu-
 kását követően álltak újból szolgálatba. Engländer a kilakoltatásokkal és a hivatali vezetők
 eltávolításával egy időben megpróbálta a Ház pénztárát is kisajátítani, amit azonban a gaz-
 dasági hivatal szolgálatban maradt alkalmazottai sikeresen megakadályoztak. Ennek elle-
 nére Engländer működése – főként a Belügyi Népbiztosság által utalványozott nagyobb
 összegek öncélú kezelésével – 1 400 000 korona kárt okozott az Országháznak.²³

1919 közepén az épületben már csak a főrendiház és a képviselőház főemeleti helyiségei
 voltak szabadok. Mivel az áprilisban lezajlott szovjettípusú tanácsválasztásokat követően
 küszöbön állt a Tanácsok Országos Gyűlésének összehívása, az ennek működésére kizeme-
 melt képviselőházi üléstermet magában foglaló épületszárnyba további intézményeket nem
 költöztettek be. A főrendiház funkció nélkül maradt helyiségeit azonban 1919 májusában
 birtokba vette a Tanácsköztársaság állambiztonsági szerve, a Korvin Ottó²⁴ vezetése alatt
 álló Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozó Osztálya.²⁵

1919 májusától a diktatúra bukásáig a főrendiházi szárny főemeletének teljes egészét a
 politikai nyomozó osztály foglalta el. Az egykori háznagy helyiségekben – vagyis a fogadó-
 és dolgozószobában – az osztály vezetősége foglalt helyet. A további szobákat, úgymint a
 volt főrendiház elnöki hivatalának, tanácsosának és titkárnak szobáit, az alelnöki szobák
 egy részét, a két bizottsági termet, illetve a kisolvasótermet általában a politikai nyomozók
 állománya használta. A volt főrendiházi elnök szobáit, valamint az abból nyíló alelnöki szo-
 bát a Belügyi Népbiztosság Politikai Osztályának levélcenzúrát működtető szerve foglalta
 le. Az éttermet – a mai Vadász termet – és az abból nyíló egykori laptudósítók éttermét,
 vagyis a büfét, valamint az étteremmel szomszédos értekezleti termet jobbra a foglyok őrzé-
 sére használták.²⁶ A régi politikai-társadalmi elit és a korábbi államrend helyreállításáért
 küzdő csoportok ellen létrehozott politikai rendőrség Országgházba telepítése olyan lépés
 volt, ami egyértelműen beleillett a proletárállam szimbolikus térhódításainak sorába.²⁷

---

dezési tárgyak utáni nyomozás során arról tájékoztatott, hogy Engländer a számonkérések elől kül-
 földre szökött, és emigrációban lelte halálát. B. Müller Tamás: *Vörösteror az Országgházban,*
 1919. Budapest, 2016. 37.

²¹ Bayer Béla építész, 1919-ben a képviselőházi műszaki hivatal igazgatója.

²² Kiszely Géza gazdasági tanácsos, 1919-ben a képviselőházi gazdasági hivatal vezetője.

²³ Palmer Kálmán visszaemlékezése, id. mű

²⁴ Korvin Ottó (1894–1919) banki tisztviselő. 1918. november 24-én részt vett a Kommunisták Ma-
 gyarországi Pártja alapításában. A Tanácsköztársaság alatt a Belügyi Népbiztosság Politikai Nyo-
 mozó Osztályának volt a vezetője. A diktatúra bukását követően halálra ítélték és kivégezték.

²⁵ A Tanácsköztársaság politikai rendőrségének tekinthető szervezet országos politikai nyomozó
 szerv volt. Létrehozása 1919 áprilisára datálható. Létszáma meghaladta a 450 főt. Feladata a Ta-
 nácsköztársaság megdöntésére irányuló mozgalmak feltárása és elfojtása volt. A nyomozó szerv
 központja egészen a diktatúra bukásáig az Országgházban működött. A politikai nyomozóosztály és
 annak különítményes alosztálya több száz politikai túszt és ellenforradalmárt tartóztatott le. Lásd
 bővebben: B. Müller: *Vörösteror az Országgházban,* 11–78.

²⁶ A politikai nyomozók térfoglalása a hivatalvezetők által 1919. augusztus 5-én keltezett jelentés
 melléklete alapján állapítható meg. E mellékletben az épület szintjeinek alaprajzain minden 1919-
 ben bekövetkezett változást feltüntettek.

²⁷ Az Országgház esetében e sorba illeszhető többek között a képviselőházi ülésteremben tartott párt-
 kongresszus (1919. június 12-13.), melynek során az ülésterem freskóit mozgalmi alkotásokkal és

Mindezek által az Országház 1919 közepétől a diktatúra két – névleges és valódi – hatalmi pillérének adott helyet: a proletárság politikai hatalmát jelképező Tanácsok Országos Gyűlésének és a diktatúrát ténylegesen védelmező politikai titkosrendőrségnek.

Az Országház birtokbavételének folyamatába illeszkedik az 1912-ben alapított Képviselőházi Őrség lefegyverzése is. Az Őrség ugyanis – mivel felettes szervként a mindenkori hadügyminiszter irányítása alá tartozott – nem tagozódott be a március végén létrehozott Vörös Őrségbe,²⁸ hanem a Hadügyminisztérium utódának tekinthető Hadügyi Népbiztonság alárendeltségében továbbra is az épületben maradt. Egyértelmű volt azonban, hogy mint a régi Magyarország országgyűléseinek karhatalmi egysége nem kerülheti el sorsát. Lefegyverzésére az Őrség ellenállása miatt erőszakos úton került sor. 1919. május 10-én, a délutáni órákban Engländer Fülöp és az akkor a Vörös Őrség főparancsnokságán dolgozó fia 25–30 vörös őrral berontottak az Őrség helyiségeibe, és lefegyverezték a meglepett őroket.²⁹ Ezzel teljessé vált az Országház immár nemcsak ideologikus és szimbolikus, hanem tényleges fegyveres megszállása is. Ezt követően az épület őrzését a Vörös Őrség állománya, illetve Cserny József különítményének tagjai³⁰ látták el. A diktatúra bukását követően, feltehetően a hivatalvezetők kérésére rövid időn belül visszahelyezték a Képviselőházi Őrség állományának egy részét,³¹ majd az 1920. évi Nemzetgyűlés megalakulását követően hozzáláttak a szervezet állományának kiegészítéséhez is.³²

Engländer hatalma az Országházzal kapcsolatos felügyeleti jogkör kormányzótanácsi kézbe kerülését követően gyengült meg. Kalmár János – a kormányzótanács elnöki osztályának vezetője, aki a diktatúra bukását követően Peidl miniszterelnöki kabinetének tagja lett – két héttel a diktatúra bukása előtt már felkérte Palmer Kálmánt, hogy térjen vissza hivatalába, és kezdje meg az Engländer Fülöp által felborított rend visszaállítását. Palmer elfogadta a felkérést, s július 28-án kieszközölte, hogy kormányzótanácsi felszólításra Engländer adja át hivatalát. Bár Engländer gondnoki megbízatásának megszüntetése ezzel

---

kommunista szimbólumokkal takarták le. Ezenkívül a két ház üléstermeiben számos agitációs továbbképzést tartottak, illetve említést érdemel még a június 24-i ellenforradalmi kísérlet leverése során elesett vörös katonák és különítményesek gyászszertartása is, amelyet az Országház szimbolikus központi terét képező kupolacsarnokban rendeztek meg. Az Országház ideologikus elfoglalásáról lásd bővebben: Vörös Boldizsár: *Forradalmak kora*. In: A Nemzet Főtere. Szerkesztette Ablonczy Bálint. Budapest, 2014. 62–68.

²⁸ A Vörös Őrség a Tanácsköztársaság rendvédelmi szerve volt. Létrehozására már a Forradalmi Kormányzótanács március 22-i, első ülésén sor került. A kormányzótanács döntése értelmében a régi rendvédelmi szervezet megszüntették, és állományukat a Vörös Őrségbe integrálták. *Rendület a Vörös Őrségről*. Népszava, 47. évf. 1919. március 27. 4.

²⁹ B. Müller: *Vörösteror az Országházban*, 36–37.

³⁰ Cserny József (1892–1919) volt cipész, tengerész, a Lenin-fiúk nevű különítmény parancsnoka volt. Különítménye tagjaiból 1919 májusában létrehozta a politikai nyomozó osztály V. alosztályát, az országközi fogolyorséget, de részben emberei látták el az épület őrszolgálatát és végezték a foglyok kivallatásait is. Csernyt a diktatúra bukása után halálra ítélték és kivégezték. B. Müller: *Vörösteror az Országházban*, 46–54.

³¹ 1919. szeptember 26-án a román hadsereg-parancsnokság az Őrség fegyvereit újból elkobozta. Erről az Őrség parancsnokának 1919. szeptember 27-i jelentéséből értesülhetünk. MNL OL K2 769.cs. B. XX. 1. 8.

³² Soós Károly tábornok, honvédelmi miniszter 1920. június 29-én adta ki a Nemzetgyűlési Őrség létszámának kiegészítése tárgyában 448360/10. 1920. számú körrendeletét. Honvédségi Közlöny, 38. szám, 1920. július 10. 249.

megtörtént, ő még augusztus elejéig az épületben maradt, és többször megpróbálta visszaszerezni egykori hatalmát.³³

A Tanácsköztársaság bukásának másnapján, augusztus 2-án Palmer felkérést kapott Peidl Gyula miniszterelnöktől, hogy az Országház ügyeinek végleges rendezésére tegyen részletes javaslatot. E felkérés alapján született meg az alábbiakban közölt jelentés, melynek tartalmát Peidl Gyula már nem ismerhette meg.

Az Országház diktatúra alatti felborított rendjének és az 1919 elejétől kezdődően megváltoztatott funkciójának helyreállítási feladatait azonban a Peidl-kormányt megbuktató Friedrich István is magáénak vallotta. Augusztus 9-én Palmernek a következő utasítást adta: „...kövessen el mindent, hogy a legrövidebb idő alatt még csak szaga se maradjon az Országházban a kommunizmusnak!”³⁴ Palmer a januárban felmentett háznagyok augusztus végi visszatéréséig e felhatalmazás alapján intézkedett a diktatúra alatt magukat kompromittált hivatali szolgák elbocsátásáról, az elvett lakások visszaszolgáltatásáról, a diktatúra előtt érvényben lévő szolgálati szabályzat visszaállításáról, az elmaradt járandóságok kifizetéséről és az épület elmaradt karbantartási munkáinak megkezdéséről.

A hivatalvezetők által előadott események és Palmer további javaslatai alapján Friedrich 1919. augusztus elején értesítette Samassa Adolf³⁵ belügyminisztert, hogy az egykori Belügyi Népbiztosságtól a kormányzótanácshoz áthelyezett Országközi IV. ügyosztályt megszüntnek tekinti, és a diktatúra előtti törvényes rend helyreállításának jeleként az Országház feletti rendelkezési jogot újból a belügyminiszterre ruházza.³⁶ Ezt követően a miniszterelnök augusztus 29-én – a nemzetgyűlés tervezett összehívása miatt – a lakásügyek miniszteri biztosát arra utasította, hogy azonnal intézkedjen a lakáshivatal helyiségeinek kiürítéséről. A hivatal kiköltöztetése október 9-ig meg is történt.

Az Országház hivatali rendje a nemzetgyűlés 1920. február 18-i második ülését – Rakovszky István³⁷ nemzetgyűlési elnök megválasztását – követően állt végleg helyre. Az elnök hivatalba lépésével az Országház feletti rendelkezés teljes jogköre a belügyminiszter hatásköréből újból visszakerült az elnök kezébe. A törvényhozás épülete eredeti funkcióját teljességében azonban csak a felsőház 1927. évi létrehozásával nyerte el.

---

³³ Palmer Kálmán visszaemlékezése, id. mű

³⁴ Palmer Kálmán visszaemlékezése, id. mű

³⁵ Samassa Adolf (1867–1929) a Friedrich-kormány belügyminisztere 1919. augusztus 7–15. között.

³⁶ MNL OL K148 1919. 13. tétel.

³⁷ Rakovszky István (1858–1931) 1896-tól 1918-ig országgyűlési képviselő. 1905–1909 között a képviselőház alelnöke. 1920-tól 1926-ig nemzetgyűlési képviselő. 1920. február 18-tól 1921 júliusáig a nemzetgyűlés elnöke. *Új Magyar Életrajzi Lexikon*, 607.

Miniszterelnök Úr!

A politikai helyzetben beállott fordulat, s különösen a nemzetgyűlés közeli összehívásának ezáltal előtérbe tolt kérdése felelősségünk érzetéből kifolyó kötelességünkkel teszi Miniszterelnök Úr figyelmét azokra a körülményekre felhívni, melyek a törvényhozás szolgálatában működő hivatali személyzetet a március 21-ike óta történtek folytán éppen a felelősség szempontjából a közszolgálat más ágazataiban működő személyzettel szemben egészen kivételes helyzetbe sodorták, s melyeknek kiküszöbölését nemcsak a hivatali kötelesség lelkiismeretes teljesítéséhez fűződő jogos egyéni érdek, hanem a nemzetgyűlésre váró munkával összefüggőleg az aktuális feladatok előtérben álló közérdek szempontjából is sürgősen szükségesnek kell tartani. Erre vonatkozó kérésünket a következő pontozatokba foglalva terjesztjük elő.

I.

Elsősorban kérjük Miniszterelnök Úrnak sürgős intézkedését annak biztosítása érdekében, hogy a törvényhozás szolgálatára rendelt hivatali személyzet a reá nézve mindeddig egyedül irányadónak tekinthető szolgálati szabályzatánál megszabott keretben és hatáskörrel teljesítse kötelességét, s a törvényhozás épületébe és hivatalaiba a március 21-iki fordulat után önkényesen behelyezett vagy behelyezkedett idegen elemeknek nemcsak a hivatali, hanem a közrendet és közbiztonságot is veszélyeztető további működése gyökeres intézkedéssel lehetetlenné tétessék.

Ennek a kérésünknek magyarázatául szolgáljon a március 21-ike óta az Országházban történeteknek rövid összefoglalása.

A Tanácsköztársaság proklamálása idejében az Országház helyiségeiben annak rendes hivatalain, és egy két a háborúval összefüggő jótékonyági intézményen kívül csak a Lakásügyi Hivatal³⁸ működött, melynek még az első népköztársasági éra idejében engedett át több helyiséget a Nemzeti Tanács, illetőleg annak elnöke, kire a Ház felett való rendelkezés jogát a minisztertanács akkor átruházta.

A Lakásügyi Hivatal úgy ebben az időszakban, mint utóbb a márciusi forradalmat követő első hetekben is távortartotta magát az országközi hivatalok ügyeibe és munkakörébe való minden beavatkozástól. Sőt, amennyiben a lakásigények folytonos növekedéséhez képest időnkint több és több helyiségre volt szüksége, ezeknek átengedését is eleinte annak rendje

---

³⁸ A minisztertanács az első világháború alatt egyre növekvő lakásínség enyhítésére és kezelésére 1918. május 10-én hozta létre az Országos Lakásügyi Tanácsot. Szervezetének kiépítésére a kereskedelemügyi miniszter rendelete alapján 1918. május 14-ét követően került sor. Az Országházban 1919 februárjában elhelyezett Budapesti Központi Lakáshivatal ennek kihelyezett területi szerve volt. Létrehozása a Károlyi-kormány 820/1919. M. E. számú rendeletére alapult. A Budapesti Központi Lakáshivatal feladatkörébe tartozott többek között a lakások tulajdonjogi igazolására kiadott lakásigazolványok kiállítása, továbbá minden lakás céljára rendelt helyiség – ide értve többek között az albérleteket, üzleti helyiségeket, szállodai lakásokat is – bérbeadásának és használatának engedélyezése, valamint az üresen maradt fővárosi lakások rekvirálása és újraelosztása. A lakáshivatal a Tanácsköztársaság idején Központi Lakásbiztosság néven tovább működött az épületben, csak immár a diktatúra polgárságot negatívan diszkrimináló lakáspolitikájának végrehajtójaként. Az Országos Lakásügyi Tanács szervezete. (38. 647/1918. K. M. számú rendelet). Belügyi Közlöny, 23. évf. (1918) 21. sz. 454.; A lakásrendeletek kiegészítése (820/1919. M. E. számú rendeletén alapult). Belügyi Közlöny, (1919) 24. évf. 6. sz. 242.; A lakásínség enyhítése (Forradalmi Kormányzótanács XV. K. T. M. számú rendelete). Belügyi Közlöny, 24. évf. (1919) 18. sz. 695.

és módja szerint kérte attól, akit az idő szerint e tekintetben a rendelkezés joga és felelőssége illetett.

Április közepe táján változott meg ez a helyzet úgyszólván máról holnapra. Ebben a változásban egyszerre szinte korlátlanul rendelkező hatalomként vetődött felszínre Engländer Fülöp, a Lakásügyi Hivatal egyik alkalmazottja, akinek – legalább tudomásunk szerint – addig magában ebben a hivatalban sem volt vezető szerepe. Megkezdte ennek a korlátlan hatalomnak gyakorlását azzal, hogy az Országházban természetben való lakással bíró tisztviselőknél minden indokolás nélkül, ellenben a legsúlyosabb következményekkel való fenyegetés mellett 24 órás ultimátumot adott az azonnal való kihurcolkodásra. Az érdekelt tisztviselők a belügyi népbiztoshoz fordultak e lehetetlen követelés végrehajtásának megakadályozásáért, de onnan – bár előzőleg tett megnyugtató ígéret után – azt a végleges választ kapták, hogy a rendelkezés végrehajtásának megakadályozása nincs módjában. A terrorisztikus fellépéssel szemben az érdekeltnek – hacsak a szó szoros értelmében az utcára való kidobásnak nem akarták magukat és családjukat kitenni – nem maradt más választásuk, mint a legnagyobb sietséggel hevenyészve összecsomagolni holmijaikat, illetőleg azt, amit ezekből a részükre megkérdezésük nélkül kijelölt ismeretlen új lakásba magukkal vihetnek. Másnap ugyanis – amint ez előre jeleztetett – tényleg már a kora reggeli órákban ott álltak lakásaik előtt a költöztetésre kirendelt társzekerék. Hogy milyen körülmények között és az illetőknek – majdnem kivétel nélkül a Ház régi munkásainak – mennyi kárával történt ez a kiköltöztetés, arra nézve legyen elég csak egy példára utalnunk. A képviselőház elnöki tanácsosa³⁹ kénytelen volt bútorának egy részét visszahagyni azoknak „őrizetére”, akik ilyen módon kilakoltatták, míg másik része órák hosszat nyílt fuvaron állt ott s csak a késő esti órákban jutott el önkényesen megszábott új rendeltetése helyére. Azaz hogy akkor sem magába a kijelölt új lakásba, hanem csak a ház kapujáig, mert a szállítókkal kötött alku az intézők részéről csak odáig szólt, s azontúl semmi pénzért sem voltak hajlandók a bűrt tovább vinni. A többiről tehát késő éjszakai órában magának a kiköltöztetettnek kellett, úgy ahogy pillanatnyilag tudott, gondoskodni.

Az ekként 24 óra alatt kiürített lakások közül a legnagyobbba, az elnöki tanácsoséba egy időre maga Engländer Fülöp költözködött be. Utóbb a főrendiházi gyorsirodából átalakított konyhával kapcsolatosan a szovjet ülések alkalmára étkező termeket rendeztek be⁴⁰ s ma már úgyszólván nyílt vendéglővé fejlődött minőségben szolgálják ezek a helyiségek ugyanazt a lakásinséggel semmi módon kapcsolatba nem hozható rendeltetést; hozzá még ebben a minőségben is teljesen fölöslegesen, mert hiszen köztudomásúlag az Országháznak vannak eredetileg is étkezés céljára szánt és berendezett tágas helyiségei. A többi lakásokba behelyezett és kihelyezett Engländer Fülöp kedve és belátása szerint más országházi alkalmazottakat, akiknek részben már volt igényeiknek teljesen megfelelő tisztességes lakásuk az országház bérházában,⁴¹ részben pedig amennyiben egyes alkalmazottaik lakásai egész-

³⁹ Palmer Kálmán kiköltöztetése.

⁴⁰ Az Országház főemeleti részén található Étterem (ma Vadász-terem) és csatlakozó helyiségei eredetileg az országgyűlés étkező- és büféhelyiségei voltak. A diktatúra alatt azonban Korvin Ottó politikai nyomozó osztálya foglalta le e termeket, melyekben többek között a politikai foglyokat és túszokat tartották fogva. Valószínűsíthetően ez is közrejátszott abban, hogy Engländer a Tanácsok Országos Gyűlését is kiszolgáló éttermet alakított ki a főrendiházi szárny félemeletén. Az úgynevezett szovjetkonyha elfoglalta az egykori főrendiházi gyorsírók termeit, valamint a szárny egykori lakásait is.

⁴¹ A Steindl Imre által tervezett országházi bér- és kazánház 1898-ban épült az Országház tér Személynök utcai sarkán (ma Balassi Bálint utca). Az épület – bár részben megváltozott funkcionális tartalommal – jelenleg is az Országház nélkülözhetetlen kiszolgáló tartozéka.

ségi szempontból nem voltak kifogástalanok már előzőleg történtek rendes hivatali úton lépések az iránt, hogy az illetők az Országházban más igényjogosultak sérelme nélkül jobb és megfelelőbb lakáshoz juttassanak.

Ilyen körülmények között az embertelenségig menő kíméletlenséggel végrehajtott kilakoltatások annál sérelmesebbek, mert semmi elfogadható józan indokkal nem magyarázhatók. A Lakásügyi Hivatal által szolgált érdekek nem csak összhangban nincs, hanem egyenesen ellenkezik az olyan eljárás, hogy tényleg már bírt lakásból a helyiségeknek lakás céljára való igénybevétele nélkül lakoltassanak ki valakit. Nem indokolható eljárás ez még a proletárdiktatúra álláspontjából sem, amelynek jelszava alatt történt, hogy az állam dolgozó munkásai legyenek ok és cél nélkül, tisztán egyéni hatalomvágyból eredő és minden életfeltételüket, munkaképességüket gyökerében megtámadó zaklatásoknak kitéve.

Engländer Fülöpnek ily módon kezdődött szereplése csakhamar gyors egymásutánban nyert egyre terjeszkedőbb és az Országház anyagi ügyeinek kezelésében is mind mélyebben belenyúló folytatást. Mihelyst gyors elhatározással sikerült eltávolítania az ügyek közvetlen szemléletének látóköréből azokat, akiket az intézkedés és ellenőrzés feladata jog és kötelesség szerint illetett, hozzáfogott a végleges berendezkedéshez. Néhány nap múlva már maga foglalta el az Országház gondnoki hivatalának főnöki állását. A műszaki hivatal nagy felelősséggel járó vezetését a kilakoltatott Bayer Béla főigazgató helyett rábízta egy kívülről behozott egészen fiatal hivatalnokra. Felfogadott és alkalmazott különböző minőségben és kénye szerint megszabott javadalmazással új meg új embereket s ugyancsak belátása szerint emelte a bérét a régiek közül is azoknak, akiket különös bizalmára és méltánylására érdemeseknek tartott. A maga számára foglalta le a Ház helyiségei és ingóságai, valamint az altiszti és szolgaszemélyzet fölött való kizárólagos rendezkedést s korlátlan teljhatalommal intézkedett mindabban a munkakörben, amelyet azelőtt az országgyűlés két házának háznagyi, gazdasági és műszaki hivatalai láttak el. Hogy mindezt honnan és milyen formában nyert hivatalos felhatalmazás alapján tette, arról nekünk legalább semmi egyéb hivatalos tudomásunk nincs annál, hogy a Belügyi Népbiztosság az ő részére utalványozott ki a képviselőház pénztáránál – a nemrégiben megejtett vizsgálat szerint – 1 millió koronát meghaladó összeget.

Ezzel a helyzettel és a minden intézkedése mögött fenyegetően álló terrorral szemben az Országház ügyeinek vezetéséért hivatalosan felelős személyzet, mely még hivatali helyiségeiből folyton ide oda dobátva, csak a szovjetgyűlések s utóbb az intéző bizottság⁴² ülésével kapcsolatos állandóbb természetű munka alkalmából tudott valamelyes elhelyezkedéshez jutni, nem tehetett egyebet az egyszerű tiltakozásnál. Ennek azonban csak akkor kezdett hatékonyabb foganata lenni, mikor az Országház hivatalainak a volt kormányzótanácsba IV. ügyosztályként való beolvasztása nyitott alkalmat e lehetetlen helyzetből való kibontakozásra.

A hivatalos vizsgálat Engländer Fülöpnek gondnoki tevékenységére nézve már folyamatban van, de mi ennek befejezése és eredményének megállapítása előtt és attól teljesen függetlenül hivatali felelősségünkől folyó kötelességünknek tartjuk az előállott új helyzetben első sorban arra nézve kérni Miniszterelnök Úr sürgős intézkedését, hogy – amennyiben ez még ez ideig nem történt volna meg – úgy Engländer Fülöp, mint az általa felfogadott, illetőleg hivatalba helyezett és jelen előterjesztésünk mellékletében név szerint elősorolt személyek – természetesen felelősségük és elszámolási kötelezettségük fenntartása mellett – az Országházat illető bármilyen további működéstől eltiltassanak, illetőleg el-

⁴² A Tanácsok Országos Gyűlése által választott Szövetséges Intéző Bizottság, amely az ülésezési szünetek idején a Tanácsok Országos Gyűlésének helyettes szerve volt.

mozdítottassanak.⁴³ Sürgős intézkedést tartunk e részben szükségesnek különösen arra való tekintettel, hogy legújabban is alapos gyanúok merültek fel Engländer Fülöpnek oly természetű cselekményeire, melyek büntető megtorlást vonhatnak maguk után.

II.

Ezzel kapcsolatosan jelentjük Miniszterelnök Úrnak, hogy köztudomás szerint – amelyet a részletekre nézve megejtendő vizsgálat volna hivatva megerősíteni – az Országház tulajdonát képező ingóságok leltárában éppen az előbb vázolt önkényes intézkedések következtében olyan lényeges változások állottak be, amelyekért mindazok, akiket hivatali állásuk szerint ezek megőrzésével, illetőleg kezelésével járó kötelesség terhelt, kénytelenek maguktól a felelősséget elhárítani. Drága bútorok, szőnyegek, képek, kisebb felszerelési tárgyak stb., amelyeknek rongálás és eltulajdonítás ellen való megvédésében az erre hivatott közegek a lehetőség határáig mindent elkövettek már attól az időtől kezdve, amikor az Országház helyiségei a lakáshivatal révén betóduló tömeg számára megnyitáltak, a március 21-ét követő idő alatt folytonos ide-oda hurcolgatás szabad tárgyaivá lettek. Mindezeket előbbi állapotukban és eredeti rendeltetésük céljára visszaszerezni, ha még egyáltalán lehetséges, bizonyára igen nehéz feladat lesz. A legutóbbi időig folyvást fordulnak elő esetek, hogy az Országház helyiségeiből elmozdítható tárgyak eltűnnek, támlásszékek bőrburkolataiból egész darabok hasíttatnak ki, az idegen hivatalok által igénybe vett helyiségek drága és műipari szempontból is különös értékkel bíró faburkolatai, padozata, berendezése nyilvánvaló szándékossággal megrongáltatnak. Szóval a közvagyon elvén alapuló új társadalmi berendezkedésben éppen a nemzeti közvagyon egy integráns részét képező Országház épülete állott minden károsító szándéknak vagy eshetőségnek jóformán védtelenül kiszolgáltatva. Kötelességünknek tartjuk ennek folytán már most jelezni, hogy a március 21-ike előtti állapotba való visszahelyezkedéssel egyidejűleg az Országház ingóságainak és anyagkészletének addig példás pontossággal vezetett leltára alapos revízió alá lesz veendő. Az ennek alapján mutatkozó hiányokért a felelősség csak azokat terhelheti, akik a leltári anyag kezelésében ezen idő óta teljesen önhatalmúlag s a felelős közegek részéről el nem hárítható erőszakossággal rendelkeztek.⁴⁴

III.

A nemzetgyűlés küszöbön álló összeülése alkalmából fel kell még Miniszterelnök Úr figyelmét hívnunk az Országházba beköltöztetett illetőleg beköltözött és abban folyvást ter-

⁴³ A jelentéshez csatolt kimutatás szerint a gondnoki hivatal 1919. március 21-e után közvetlen alkalmazásába, valamint a műszaki hivatalba és a beszerzési részlegre összesen 19 új személyt vett fel. Mindezek mellett a Magyar Tanácsköztársaság Háza konyháján további 37 személyt nyert alkalmazást az Engländer-időszak alatt. A diktatúra bukását követően rövid időn belül mindannyian elhagyták az Országházat.

⁴⁴ Angyal József háznagy hivatalának újbóli elfoglalása után részletes leltározást rendelt el. Ez alapján megállapították, hogy az Országházat 1919-ben – csak berendezési tárgyainak eltűnése vagy megrongálása folytán – 800 000 korona kár érte. Összehasonlításképpen: a főrendiház rendes kiadása az 1917/18-as zárszámadási évben 286 523 koronát, a Képviselőházi Őrségé pedig ugyan ezen elszámolási időszakban 173 957 koronát tett ki. Az 1919-es évben erősen megrongálódott többek között a miniszterelnöki dolgozószoba művészi bútorzata, és eltűnt Tisza Kálmán bronzszobra, Tisza István és Szilágyi Dezső bronzplakettje is. A főrendiház ingóságai közül többek között ekkor tűntek el a díszes miniszteri bronzírókészletek és a régi elnöki csengő is. *A képviselőház háznagyának jelentése*, 41.; A nemzetgyűlési gazdasági főtanácsos kimutatása. *Felsőházi irományok*, 57.; Állami Zárszámadás, 1916–1918. Részletezés, 1. füzet, 3. melléklet, 7.

jeszkedő külső hivatalok által elfoglalt helyiségek kérdésére is. Az előterjesztésünkhöz mellékelt tervrajzon pontosan fel vannak tüntetve mindazok a helyiségek, amelyeket ez idő szerint az Országházban, annak rendeltetésével semmi kapcsolatban nem álló hivatalok és a március 21-ikét követőleg benne elhelyezett különböző alkalmi intézmények és kirendeltségek foglaltak és részben foglalnak ma is el. Ezek soraiból szociális érdeket szolgáló rendeltetésénél fogva külön kell kiemelnünk a Lakásügyi Biztosságot és mellékhivatalait, amelyek különben is már régi idő óta működnek az Országházban. Ha kezdetben az előbb jelzett szociális rendeltetésre való tekintet indokoltá és lehetővé is tette a nemzeti vagyon védelméhez fűződő közérdeknek az előbbi érdek alá való rendelését nézetünk szerint úgy az eddigi tapasztalatok, mint a változott körülmények folytán előidézett új helyzet egészen kívánatossá és indokoltá, de legalább bizonyos mértékig egyenesen elkerülhetlenné teszi a lakásügyi hivataloknak jelenleg elfoglalt helyiségeiből való kiköltöztetését. Az előbbi szempontból elég utalnunk arra az általánosan elismert és előttünk nem egyszer éppen a Lakásügyi Hivatal közegei részéről is hangoztatott tapasztalásra, hogy ilyen tömegostrommal dolgozó hivatal számára célszerűségi szempontból is alig lehet alkalmatlanabb épület az Országházánál. De fontosabb szempont az új helyzetben a kérdés mérlegelésénél a nemzetgyűlés küszöbön álló összeülése, mely az Országház helyiségeinek eredeti rendeltetésük számára való visszaadását természetesen vonja maga után. Az Országos Lakásbiztosság helyiségei ez idő szerint a képviselőházi szárnynak főemeletén éppen azon a részen vannak elhelyezve, amely az ülésterem közelében az elnök és vele szomszédosan az elnöki hivatal helyiségeiül szolgált, tehát olyan célra, amelyre más az ülésterem közelében lévő helyiségek nem állnak rendelkezésre. De ezenfelül lehetetlennek is kell tartanunk, hogy ugyanazon épületrészen, amelyen az alkotmányozó nemzetgyűlés fogja alapvető fontosságú tanácskozásait tartani, ilyen hivatalok folytathassák működésüket. Leküzdhetetlen zavarok állanak ebből a helyzetből elő nemcsak a tanácskozások menete, hanem evvel kapcsolatban a rend és közbiztonság megóvására szükséges intézkedések foganatosíthatása tekintetében. De ami a jelenlegi állapot fenntartása mellett a legközvetlenebbül érdekelt helyiségeket illetőleg nyilvánvaló összeférhetetlenséget teremtene a nemzetgyűlés összeülése alkalmából, ha nem is ilyen szembeötlő módon, de fennáll az Országház egyéb helyiségeire nézve is, amelyekben ez idő szerint idegen hivatalok működnek.

A nemzetgyűléssel kapcsolatban eredeti rendeltetésük számára kell felszabadulniok a miniszteri szobáknak, a bizottsági üléstermeknek, és mindazoknak a többi helyiségeknek is, amelyek a tapasztalás szerint már eddig is nem csak fölöslegeseknek nem, hanem ellenkezőleg elégteleneknek bizonyultak a rendszeres parlamenti munka céljaira. Sőt – habár a nemzetgyűlés természeténél fogva az egykamara rendszer keretében fogja működését folytatni – véleményünk szerint a rend és közbiztonság fenntartásának a mai viszonyok közt kétszeresen nehéz megóvása legalább is kívánatossá teszi, hogy annak tartama alatt az Országház főrendiházi része is el legyen zárva minden olyan tömegforgalom elől, mely az épület másik részében ezen szempontokból szükséges intézkedések pontos foganatosítását megghiúsítani, vagy legalább is megnehezíteni alkalmas.

Mindezekre való tekintettel mellőzhetetlennek tartjuk az Országház épületének mielőbbi mentesítését minden más, a törvényhozással semmi kapcsolatban nem álló intézménytől és hivaltól, vagyis ebben a tekintetben is teljes visszaállítását annak az eredeti állapotnak, amelyben az Országház épülete célja és rendeltetése szerint kizárólag a törvényhozással összefüggő munka szolgálatára állott.

IV.

Azok a körülmények, amelyeket előterjesztésünk első és második pontjában adtunk elő különös felelősséggel terhelik az Országház hivatalainak vezetőit a nemzetgyűlés összeüléseinek elkövetkeztéig beállott átmeneti állapotban abból a szempontból is, hogy a rendnek és közbiztonságnak az Országház belsejében való megóvása és a nemzeti vagyon megőrzése szempontjából esetleg sürgősen szükségessé váló közvetlen intézkedés kötelessége reájuk hárul. A tapasztalatok után, melyekben az erőszakos és terrorisztikus fellépések egész sorozatával volt alkalmunk folyvást találkozni, nem tarthatjuk kizártnak, hogy tervszerűen is szított és előkészített ellenállással kerülünk szembe ilyen intézkedéseknél oly elemek részéről, melyek az erőszakos fellépéseknél mindig készséges karhatalmi eszközökül állottak a háttérben rendelkezésre s erre esetleg ezután is kaphatók lesznek. Nem személyes biztonságunk, hanem kötelességeink fogatos teljesíthetése érdekében kérjük Miniszterelnök Úr sürgős intézkedését abban az irányban, hogy addig is, amíg az Országház belsejében teljesítendő közbiztonsági szolgálat tekintetében a nemzetgyűlés, illetőleg annak elnöke rendelkezhetnék, megfelelő számú karhatalmi erő álljon az Országház belsejében teljesítendő rendfenntartási szolgálat céljából rendelkezésre, mely az Országház belső rendjéért ez idő szerint közvetlenül első sorban felelős elnöki tanácsos utasításait tartsa magára nézve irányadóknak.

Összefüggésben előterjesztésünk első pontjával külön kívánjuk még Miniszterelnök Úr figyelmébe ajánlani azokat a változásokat, amelyek a képviselőház két hivatalában: a könyvtárban és gyorsirodában március 21.-ike után végbementek. Az előbbi, kiszakítva a képviselőházi hivatalok kötelékéből, eleinte a Szabó Ervin könyvtárba olvasztatott be, utóbb pedig mint a történelmi materializmus kutatásának szolgálatára szánt külön intézmény⁴⁵ nyert teljesen autonóm szervezetet. Az utóbbi pedig mint külön „szovjetgyorsiroda” szervezetett szintén a képviselőházi hivatalok kötelékén kívül, tagjai részére külön alapon megállapított vagy megállapítandó illetményekkel. Mindez régi érdemes tisztviselők szerzett jogainak nyilvánvaló sérelmével történt, s élén egy olyan, eddig rendszerezített gyorsirodai állásban egyáltalában nem működött fiatal gyorsíróval, aki még néhány hónappal előbb több más, most nagy fizetés mellett egyidejűleg alkalmazott társával együtt, az Országgyűlési Gyorsiroda régi szervezetében rendszerezített legalsóbb fizetési kategóriába való kineveztetésért folyamodott. Ennek a két, március 21.-ike után önállósított hivatalnak, ilyen kivételes helyzetben való további fenntartása sehogy sem volna indokolható és beilleszthető abba a szervezetbe, amelyet ez ideig még egyedül irányadónak tekintendő szolgálati szabályzatunk a Ház hivatalaira és alkalmazottaira nézve megállapít. Kérjük ennél fogva ennek a két hivatalnak is a március 21.-ike előtti időben fennállott szervezet szerint való visszaállítását s általában a Ház összes hivatalainak munka- és hatásköre, valamint a vezetésre és előléptetésekre való igényjogosultság tekintetében a szolgálati szabályzatunk és annak rendelkezései szerint eszközölt kinevezéseken alapuló szerzett jogok további épségben tartását.

Ugyancsak a szerzett jogokra és a szolgálati érdekre való utalással kérjük végül Miniszterelnök Úr intézkedését arra nézve, hogy mindazok, akik az Országházban lakpénzük ellenértéképpen, szolgálati érdekből bírt lakásukból a legkezdetlegesebb emberességi követelményeknek is brutális ignorálásával 24 óra alatt önkényesen kilakoltattak, s ezzel munkás életük nehezen összegyűjtött egyetlen szerzeményében: otthonuk berendezésében,

⁴⁵ A Történelmi Materialista Kutatóintézetet az Országház főemeletén, az egykori miniszteri szobákban és tanácstermekben helyezték el.

sőt egyesek egészségükben is ki nem heverhető kárt szenvedtek, előbbi lakásukba mielőbb visszahelyeztessenek, kárukért pedig a lehetőségig megfelelő kárpótlásban részesüljenek.

Ezek után a hivatali helyiségekre és hivatalos lakásokra vonatkozó kérelmünk mellett csak mellesleg kívánjuk még Miniszterelnök Úr különös figyelmébe ajánlani azt a már fennebb is érintett körülményt, hogy az Országházban Engländer Fülöp által nagy költséggel és átalakítási munkálatokkal létesített étkező helyiségek fenntartását egyéb okok mellett már az se teszi kívánatossá, hogy az ezen étkezőhelyiségekhez tartozó konyhát egy, köztudomás szerint Wenckheim gróf palotájából hozott díszes takaréktűzhely ékesíti, mely aligha lehet hivatva arra, hogy maradandó emlékként gyarapítsa a magyar törvényhozás Házának a fővárosban megforduló hazai és idegen látogatók által olyan előszeretettel felkeresett látványosságait.

Tisztelettel ajánljuk hivatali kötelességünkéből kifolyólag tett előterjesztésünket Miniszterelnök Úr tárgyilagos elbírálásába.

Budapesten, 1919. évi augusztus hó 5.-én.

Az országgyűlés hivatalainak alulírott vezetői:

Nagy Miklós főkönyvtárnok s.k.

Dr. Lukács Bernát a gyorsiroda részéről s.k.

Laczkovich Elek a képviselőházi iroda főigazgatója s.k.

Csáky Adorján a főrendiházi háznagyi hivatal vezetője s.k.

O'Egan Viktor a gazdasági hivatal helyettes főnöke s.k.

Palmer Kálmán elnöki tanácsos, az elnöki hivatal vezetője s.k.

Bayer Béla műszaki főigazgató, a műszaki hivatal vezetője s.k.

Podhorszky Vilmos számvevőszéki igazgató s.k.

ifj. Dessewffy Arisztid a képviselőházi háznagyi hivatal vezetője s.k.

Szemere György naplószerkesztő, a naplószerkesztőség vezetője s.k.

Sajtó alá rendezte, a bevezetőt és a jegyzeteket írta: B. MÜLLER TAMÁS